## V

## Apucături „ştiinţifice".

In „Arhiva" din Iaşi pe anul 1922, p. 245, d. Giorge Pascu publică un „Proiect de lege pentru (*sic*) plagiat".

Dd. Candrea, Densusianu, Gusti, Papahagi, Puşcariu, etc., etc, s'au învrednicit, pe rând, din partea d-lui Pascu, de acuzaţia că l-au plagiat.

Începând cu întâiul nr. al „Arhivei" de după războiu (an. XXVIII), în care ţara întreagă e taxată de „ţară de cleptomani şi de haiduci" (p. 120), şi sfârşind — vorba vine! — cu ultimul nr. apărut, în care, după „şarlatanul şi haiducul" Weigand (an. XXIX, p. 253), urmează „şarlatanul şi haiducul" Puşcariu, care „fură en gros şi en détail" pe bietul d. Pascu (p. 291), toată lumea noastră culturală, câtă nu gravitează în jurul „Arhivei", e împroşcată, „en gros şi en détail", cu imputarea de „plagiat".

Nu voiu face celor acuzaţi în chip atât de ignobil injuria de a-i apăra. Dar vreau, în cele ce urmează, să demasc pe un impostor, făcând să înceteze odată un scandal, dezonorant pentru viaţa noastră ştiinţifică.

Căci, dacă e cineva care să se fi făcut în adevăr culpabil de plagiat, acela e însuşi teribilul procuror al proprietăţii literare, d. Giorge Pascu de la «Arhiva» d-lui Bărbulescu.

Iată — *sans phrase:*

4. In Lateinishes *ti* und *ki*, Leipzig, 1904 (p. 61), D. Sextil Puşcariu derivă pe *ciutură* dintr'un **cytola*, formă metatetică din **cotyla* = κότυλος, κοτύλη. In Arhiva Iaşi din April 1904 eu am derivat pe (*sic*) acelaşi cuvînt dintr'un **cytula*, diminutiv de la κύτος, care însă, din greşală de tipar, a fost scris cu accent circumflex, κῦτος. Această etimologie a fost împrumutată (*sic*) cu greşală de tipar cu tot de D. Sextil Puşcariu în Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1905: „*ciutură* — **cytola*, pronunţat *kiutola*, poate supt influenţa lui κῦτος, cu metatesă din κότυλος, κοτύλη".

5. În Convorbiri Literare din Ianuar 1905 D. Sextil Puşcariu derivă pe megl. *muntur* din **muturnus*, o contaminaţie din *mutus* + *taciturnus*. In Arhiva Iaşi din Martie 1905 eu am derivat pe (*sic*) acelaşi cuvînt din **mutulus*, diminutiv de la *mutus*. Această etimologie mi-a fost împrumutată (*sic*) de D. Sextil Puşcariu în Etymologisches Wörterbuch, Iunie 1905.

(G. Pascu, *Etimologii româneşti*,

1. În Lateinisches *ti* und *ki*, Leipzig, 1904, p. 61, Dl. Sextil Puşcariu derivă pe ciutură dintr'un **cytola*, forma metatetică din **cotyla* = κότυλος, κοτύλη. In Arhiva Iaşi din April 1904 G. Pascu a derivat pe (*sic*) acelaşi cuvînt dintr'un **cytula*, diminutiv de la κύτος, care însă, din greşală de tipar, a fost scris cu accent circumflex, κῦτος. Această etimologie a fost *împrumutată* cu greşală de tipar cu tot de Dl. Sextil Puşcariu în Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1905: „*ciutură* — **cytola*, pronunţat *kiutola*, poate supt influinţa lui κῦτος, cu metatesă din κότυλος, κοτύλη".

2. În Convorbiri Literare din Ianuar 1905 Dl. Sextil Puşcariu derivă pe meglenul *muntur* din **muturnus*, contaminaţie din *mutus*+*taciturnus*. In Arhiva Iaşi din Martie 1905 G. Pascu a dat etimologia *muntur* > *mutulus*. Această etimologie a fost apoi *împrumutată* de Dl. Sextil Puşcariu în Etymologisches Wörterbuch (Prefaţa acestui dicţionar este din Iunie 1905).

(A. Philippide, *Cum se apără specialistul romîn*, în „Viata Romînească"

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

Are cineva vreo îndoială, că d. G. Pascu a „împrumutat" de la d. Philippide? Că a „împrumutat" oarecum *en gros*, fără simţul nuanţelor: pe când d. Philippide subliniază pretutindeni pe *împrumută*, ca eufemism pentru *fură*, *plagiă*, d. Pascu îl întrebuinţează curent; ba încă scrie: „*mi*-a fost împrumutată de d. Puşcariu", — ceeace, în bună românească, înseamnă tocmai contrariul de ce vroiă să spuie d-sa... Că a „împrumutat" — vorba dumnealor — „cu greşeli cu tot", atunci când, luându-se după d. Philippide, d. Pascu scrie, repetat: „am derivat pe acelaşi cuvânt" (corect, ori: „l-am derivat pe acelaşi cuvânt", ori: „am derivat acelaşi cuvânt")[1].

Dar, mai bine, să continuăm:

D. Sextil Puşcariu mă citează pentru etimologii pe care le dezaprobă, şi nu mă citează pentru etimologii pe care le aprobă!
(Pascu, *l. c.*, p. 4.)

D. Sextil Puşcariu mă citează numai cu ocazia unei etimologii pe care o dezaprobă... Iar, cu ocazia celor 22 de etimologii pe care le aprobă (!), nu pomeneşte de Philippide nimic.
(Philippide, *Specialistul romîn*, Iaşi 1907, pe 59, nota).

Vedeţi: până şi semnul de exclamaţie după „aprobă" a fost „împrumutat"!

Ştim că „împrumutul" în familie nu se pedepseşte şi că e, totuşi, oarecare... originalitate *să plagiezi*, având aerul că denunţi un plagiat; dar, oricum...

Sentimentul de dreptate ne obligă să recunoaştem, în schimb, că d. G. Pascu e mai mult decât original, când, în aceeaşi Prefaţă, devine ctitor de Universităţi în Germania: „D. Vollmőller, profesor de filologie romanică la Universitatea din *Dresden* (*sic*)", — datorită întinselor sale cunoştinţi de nemţeşte, care nu i-au permis să înţeleagă ce înseamnă: «Universitätsprofessor a. D. in Dresden»!).

Dar, iarăşi, să continuăm.

---

[1] E evident că d. Puşcariu, care dăduse etimologia într'o carte apărută în *Mart 1904*, nu avea nici un motiv a cită, în Dicţionarul său etimologic, ca autor al ei, pe cel ce publică aceeaşi etimologie în *April 1904*.

Dar, fapt curios: etimologia lui *ciutură* din κύτος, care în citatele de mai sus apare ca a d-lui Pascu (Arhiva 1904), o dă şi d. Philippide (*Altgriechische Elemente im Rumänischen*, Halle a. d. S. 1905, p. 7 sq) ca a sa: „*ciutură*-*kiutula*, Diminutiv von *kiutu*, κύτος"!

Şi d. Philippide nu şi-a atras fulgerele d-lui Pascu, cum şi le-a atras d. Puşcariu, pe ale amândurora.

Nedreptatea e evidentă: neclară rămâne numai paternitatea etimologiei însăşi...

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

Aceeaşi broşură a d-lui Pascu dă, între etimologii, pe a rom. *scol*, din lat. **excollevare = levare* (p. 35).

Această etimologie fusese dată, însă, în 1907 de d. C. Diculescu (*Originile limbii romîne*, p. 54).

Pentru oameni cu mentalitatea d-lui Pascu, cari nu admit că o etimologie propusă în Mart, la Iaşi, poate rămâneà necunoscută în Iunie, la Viena, atâta ar fi, negreşit, deajuns pentru a strigà: „hoţii!".

Pentru orice spirit serios, însă, până aici nu există nici un motiv de bănuială: simpla cronologie nu înseamnă nimic.

Din nenorocire, însă, lucrurile nu se opresc aici.

La 1908, anume, d. G. Pascu, recensând lucrarea citată a d-lui Diculescu scrià: „În haosul acesta de curiozităţi se găsesc totuşi câteva lucruri bune. Astfel, sânt bune ori cel puţin interesante următoarele etimologii: *scol* — lat. **excollevare, stat-statură* — lat. *status, craidon — craiu+domn...*" (v. *Viaţa Romînească*, 1908, p. 148.).

Şi, atunci, te întrebi, în adevăr, — excluzând ipoteza unui caz de amnezie cu totul curioasă, — dacă e posibil, ca, în 1910, să dai drept proprie a ta o etimologie, pe care însuţi o recunoscuseşi ca a altuia şi o „aprobaseşi" în 1908?

Dar ceea ce constitue o circumstanţă agravantă e faptul, că, contrariu obiceiului, d. Pascu citează, supt *scol*, întreaga listă a „etimologiilor încercate" (Cihac, Philippide, Weigand, Byhan, Sulică, Puşcariu), omiţând-o, tocmai şi numai, pe a d-lui Diculescu. Şi ceeace dă epizodului o deosebită savoare retrospectivă, e violenţa cu care, în însăşi recensia cu pricina, d. Pascu face proces „hoţului de păgubaş", pe tema d-sale favorită, că „d. Diculescu nu s'a putut desbără de nevrednica apucătură a specialistului român, apucătură care consistă în a-ţi însuşi munca altuia..." (E vorba de *porcină* — lat. *porcina* pe care şi d. Diculescu, ca şi d. Papahagi, i l'ar fi răpit: toţi se lăcomiau la porcina d-sale...).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am atras atenţia d-lui Pascu asupra — cazului.

Rezultatul? — În critica pe care o făceà *Dicţionariului etimologic* al d-lui Meyer-Lübke, d-sa repetà, la 1914, ca a sa, etimologia d-lui Diculescu (v. *Viaţa Romînească*, din acel an).

Mai mult.

În aceeaşi recensie, care-şi are cântecul ei, de Pascu respinge au dispret pe **interiosare* de la *interus*, *brevus* pe

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

pus de d. O. Densusianu (*Romania* din 1904, p. 81) ca etymon al mr. *ntric*, opunându-i victorios pe lat. *nutricare*, fără indicaţie de paternitate, lăsând, adecă, a se înţelege că această etimologie ar fi a d-sale şi că, în orice caz, d-sa n'ar aveà nici o... complicitate în privinţa celei condamnate.

*Nutricare* e însă al d-lui Pericle Papahagi, care l-a propus în 1907 (*Notiţe etimologice*, p. 39), înlăturând, firesţe, pentru toată lumea — şi pentru d. Densusianu, — etimologia cealaltă: totul erà, că Meyer-Lübke îl scăpase din vedere. Pe de altă parte — şi aici e partea interesantă, — aceeaşi explicaţie-surogat din **intericare* o dăduse nu numai d. O. Densusianu (1904), ci şi d. Giorge Pascu însuşi, ba încă cu doi ani mai târziu (în „Arhiva" din 1906, p. 272).

— *Post hoc, ergo propter hoc?*

N'am zice-o, numai decât... Dl Densusianu, în orice caz, nu ştim s'o fi spus undeva, cum nu ştim nici ca dd. Diculescu şi Papahagi să fi acuzat cândva de „împrumut" pe d. G. Pascu. Nici d. Puşcariu, de la care d. G. Pascu a „împrumutat" pe *rânc* din lat. **renicus*, cu fr. *rognon* cu tot (cf. *Etimologii româneşti*, Iaşi 1910, p. 33 şi *Lat. tĭ und kĭ* Leipzig 1904, p. 147). Nici d. Tiktin, care, în Dicţionarul său, explicase pe *meteahnă* din **beteagnă (beteag)*, cu ani de zile înnaintea d-lui Pascu (v. „Revue de dialectologie romane" din 1910). Iar, de invective, nici vorbă!

Şi, totuşi, nu la d. Pascu se gândià d. Philippide, când scrià că „sânt unii specialişti români cari, măcarcă ei înşişi *împrumută* de pe unde pot şi tac chitic, fac gălăgie mare când se atinge cineva de păcătosul lor peculium" (*Specialistul român*, p. 58).

Apoi — dreptate e asta?

Ca să se vadă, însă, că nu e vorba, cumva, de cazuri izolate, de accese de plagiat, ci de o afecţiune cronică, organică şi, după toate aparenţele, incurabilă, — să continuăm.

Cea mai nouă operă a d-lui G. Pascu, *Istoriea literaturii şi limbii române din secolul XVI* (Bucureşti 1921), e, începând cu Prefaţa, un monstru de *compilaţie*, în sensul etimologic al cuvântului, păstrat în fr. *pillage*...

Cu o îndrăzneală care te pune pe gânduri, autorul acestei compilaţii, care e mai mult o juxtapunere de note de curs decât

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

o carte, vrând să dea o lecţie d-lui. Iorga asupra cetirii documentelor vechi româneşti, citează ca lectură a sa (Prefaţa, p. 5) un text din „Documentele Bistriţei", emendat şi publicat de mine încă din 1919, în însăşi „Revista Istorică" a d-lui Iorga (an. V, p. 128, no. 1), — ceea ce arată, fie zis în treacăt, cât de întemeiată e legenda despre intoleranţa şi exclusivismul acestuia[1].

Culmea e că d. Bărbulescu, — Castorul acestui Pollux de la „Arhiva" Dioscurilor iassioţi, — nu mai oboseşte lăudându-şi gemenul, pentru descifrarea documentului: „Dr. G. Pascu a adoptat rezultatele mele din Fonetica Alfabetului cirilic" (Arhiva, 1921, pp. 151, 155, 158, 159).

— Ba pe ale *mele,* domnule, care n'am cetit şi nu voiu ceti niciodată Abecedarul d-tale fonetic...[2]

[1] Instructiv pentru tehnica de «împrumuturi» clandestine a d-lui Pascu e recentul său studiu semasiologic despre numele Dracului în româneşte, publicat în «Archivum Romanicum» (V, 244 sqq.). — Articolul e o prefacere a celui apărut în «Viaţa Românească», la 1910; dar, pe când acolo autorul derivă pe mr. *triscatarat,* din τρεῖς *(sic)* + καθαίρω, «de trei ori caterisit», de astădată-i dă adevăratul etymon: τρισκατάρατος, scriindu-l, — e drept —: τρισκατάρατους (p. 249) şi făcându-se a-l căuta, cu Kretschmer, prin Lesbos, deşi în realitate, îl găsise (i-l arătasem eu însumi!) în broşura mea comemorativă «În amintirea lui Başotă» din 1916 (p. 8, nota 10).

Tot în «Archivum Romanicum» (ca şi cum nu i-ar fi fost de ajuns «Archiva»!), dar în vol. VI (1922), p. 231, dl G. Pascu «împrumută» şi pe *pulpană* = *pourpoint* (+ *pulpă*) al subsemnatului (cf. Dacoromania, I [1922], p. 291)!

[2] Ştiu, vai! la ce catastrofă mă expun prin această mărturisire: «*Fonetica Alfabetului cirilic* trebue să fie, ca să zic aşa, «das tägliche Brod» al specialistului conştient», declară Sibila oracolului de la «Arhiva» (XXIX, 549), distrugând pe d. Procopovici, dupa ce distrusese pe d. Drăganu, pentru că le lipsesc «pregătirile» ..

O, e delicios acest «das tägliche Brod», în limba acelora pe cari maiestrul îi binecuvântă în anii dezastrului, în limba pe care, de altfel, o cunoaşte destul de precar, pentru a confunda, în aceiaşi propoziţie, Viitorul cu Prezentul, pe *hoffentlich* cu *offenbar* şi pe *Funde* cu *Fälle* (v. «Arhiva», *a. c.,* 132)! Şi cât va fi savurat dînsul acest fragment de «Vaterunser», fără a fi bănuit măcar că el poate fi identic cu acea «Oratio dumenicală» (*sic*), de care vorbeşte, ca de o predică sau oraţiune, în studiul său din «Arhiva» (XXVIII, pp. 10, 13)!

Să fi spus latineşte: «panis quotidianus», — de «pânea cea de toate zilele» nici nu putea fi vorba, în «Ştiinţă»! —, ar fi trezit, poate, vechi resentimente în conştiinţa învăţatului, pentru care limba Romei e infinit mai plină de taine ca a Berlinului. Căci iată un specimen de înţelegere a unui text latin din partea maiestrului: «Quidam perniciosi, haeretica Hussitarum prauitate, de Moldauiae et aliis partibus, tanquam oues morbidae non solum praenotatos districtus, sed etiam istas partes Transiluaniae, proh dolor! subingressi, quam plures gregis nostri utriusque sexus homines inficiendo corruperunt», adecă: «O seamă de indivizi periculoşi prin sminteala eretică a Husiţilor, din părţile Moldovei şi de pe aiurea, strecurându-se, ca nişte oi capii, nu numai în districtele sus-citate, ci şi în părţile

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

*Acesta* e adevărul! Că va fi „adoptat" rezultatele d-tale, aiurea, nu mă îndoiesc, odată ce le-a „adoptat", — cum vom vedea, — şi pe ale d-lui T. Palade; doar a „adoptat" întreg *ethos*-ul şi chiar stilul d-tale: „*Cartea* de faţă este cea dintâiu monografie în *materie*. Pe lângă *prezentarea materiei* într'un cadru unitar, *cartea* noastră are încă avantajul că *prezintă* contribuţiuni nouă la fiecare text în parte, între care mai ales: deosebirea între uzul modelului şi uzul copistului textelor; interpretarea rotacizmului cu *(sic)* cele două uzuri, fenomen întrebuinţat apoi ca criterii de *(sic)* a stabili dacă textul este o copie ori un original" (Prefaţa, l. c.), — *c'est du Barboulesco tout pur!* — lar prefaţa celui de-al doilea volum debutează şi încheie în aceeaşi notă auto-encomiastică şi cacofonică:

„Şi această monografie este cea dîntâi în materie... Cartea noastră este nouă prin cadrul unitar în care materia este tratată" etc., etc.

Dar să lăsăm asta.

Broşura d-lui T. Palade: *Când s'a scris românește?* (citâm după „Arhiva" din 1915) s'a învrednicit de o specială atenţie din partea d-lui G. Pascu. Cu o indiscreţie ce nu-şi găseşte părechea decât doar în discreţia cu care se strecoară menţiunea broşurii, în coada bibliografiei, d. Pascu abuzează de bunul d-lui Palade în chipul cel mai neîngăduit: nici greşelile de tipar nu i le lasă!

Iată:

Pascu, p. 23:

„La 1450, Ioan Capistran, *închizător (sic)* general al bisericilor catolice din răsărit, vine în persoană în Moldova, ca să organizeze biserica catolică. Succesul lui se poate măsură după aceea, că însuşi domnitorul P. Aron primeşte catolicismul la 1435".

Palade, p. 15:

„La 1450, Ioan Capistran, *închizător [sic,* pro *inchisitor]* general al bisericilor catolice din răsărit, vine el însuşi să organizeze biserica catolică de aici [din Moldova]. Resultatele fură uimitoare, însuşi Domnitorul Petru Aron primi catolicismul în 1435..."

astea ale Transilvaniei, vai! pe câţi inşi, de amândouă sexele, din turma noastră i-au stricat, molipsindu-i», în versiunea bărbulesciană sună: «Nişte primejdioşi strecurându-se cu învăţătura eretică a Husiţilor din Moldova şi din alte părţi, au pătruns atât de mult între oile bolnave nu numai din districtele arătate, ci chiar din aceleaşi părţi ale Transilvaniei, vai! încât mai mulţi oameni de amândouă sexurile din turma noastră au corupt» (Arhiva, *a. c.* p 6)!!

Ei: ce zic oamenii de amândouă sexurile din turma d-lui Bărbulescu de «învăţătura sa eretică»?! Ori i-a «stricat, molipsindu-i», pe toţi — şi pre toate?

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

„Deşi nu aşa de intensă, totuşi propaganda catolică se menţine în timpul lui Ştefan-cel-Mare. Preoţii catolici Petru, bacalaureat în dreptul canonic, şi Cataneu Ianuensul (*sic*) sânt primiţi în sfatul ţării şi întrebuinţaţi de Domn în relaţiunile lui cu Papa Sixt IV."

„În timpul lui Ştefan-cel-Mare, propaganda catolică, deşi nu mai cu aceiaşi intensitate, ea totuşi se menţine. Dopreoţi catolici, Petru, bacalaureat în drept canonic, şi Cataneu Ianuensul [= Cattaneo Genovesul!] fură primiţi în sfatul ţării şi serviră Domnului moldovean în relaţiile lui cu Papa Sixt IV."

Dar paralelismul nu se mărgineşte la atât: întreg paragraful despre propaganda catolică e o pastişare a broşurii d-lui T. Palade. Iată începutul:

„În 1222 cavalerii teutoni din Ţara Bârsei alungă pe Comani de la poalele Carpaţilor, se aşează în locul lor şi încep propaganda catolică printre Comanii strămutaţi în ţinutul Mikovului şi printre Români. Nu mult în urmă chiar Comanii trec la catolicism, având şi un episcopat care a durat până la 1242, când a fost desfiinţat de Tătari."

„În 1222 cavalerii teutoni din ţara Bârsei alungând pe Cumanii din ţinuturile noastre, subcarpatine, se aşează în locul lor printre noi cu scopul de a ne converti la catolicism..."

„La 1238 un episcopat catolic există la Severin şi cam tot pe atunci unul la Argeş."

„Încurând principele cuman din ţinutul Milcovului trecând la catolicism înfiinţează aici o episcopie.... Acest episcopat catolic a fost însă desfiinţat de către Tătari la 1241."

„În Oltenia o episcopie catolică există încă de timpuriu, din 1238, la Severin . . cele două episcopii catolice, a Argeşului şi a Severinului..."

„Vlaicu Vodă avea de soţie pe Doamna Clara, o catolică fanatică. Supt influenţa ei Vlaicu a recunoscut dependenţa bisericească a Ţării Româneşti de episcopia catolică a Ardealului şi a admis ca un propagandist catolic să ţie predici în biserica ortodoxă Sân-Nicoară din Câmpulung. Cele două fiici ale lui Vlaicu, măritate, una cu Straţimer (*sic*), ţarul Bulgarilor, şi alta cu Uroş V, despotul Sârbilor, sprijiniau propaganda catolică în Bulgaria şi Sârbia, fapt pentru care Papa a mulţumit călduros Doamnei Clara."

(Pascu, *o. c.*, p. 22).

„Vlaciu... avea de soţie pe Doamna Clara, o catolică fanatică. Sub influenţa ei, de bună seamă, Domnitorul a trebuit să recunoască atârnarea bisericească a ţării sale de episcopia catolică a Ardealului şi să admită ca un propagandist catolic să ţie predici în biserica ortodoxă a lui Sîn-Nicoară din Cîmpulung. Iar peste Dunăre cele două fete ale sale, una măritată cu Straşimir, ţarul Bulgarilor, şi alta cu Uroş, craiul sîrbesc, sprijiniau propaganda catolică a Franciscanilor. Papa pentru toate acestea a mulţumit viu Doamnei muntene."

(Palade, *o. c*, pp. 196-7).

Să continuăm? Iată şi restul, până la pasagiul cu «închizătorul»:

„Propaganda catolică devenise tot mai intensă, aşa ca la 1591 Bernardo Quirini, episcopul Argeşului, poate raportă (Rev. Catolică, a. 1915, pag. 15) ca în Muntenia 'omnes populi sunt christiani tum graeci tum latini ritus' şi că 'diocesis est amplissima quippe quae comprehendit populus latinos utriusque provinciae, scilicet Valachiae et Moldoviae', iar la 1600 catolicii

„Bernardo Quirini în un raport din 1591, cînd fusese numit episcop la Argeş, spunea despre Muntenia că «In ea omnes populi sunt christiani tum graeci tum latini ritus», iar despre episcopie: «Diocesis est amplissima, quippe quae comprehendit populos latinos utriusque provinciae, scilicet Valachiae et Moldaviae» (Rev. Cat., 1915, pag. 49).

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

Unguri şi Saşi aveau în Tîrgovişte, capitala Ţării, două biserici (Iorga, Acte şi fragmente, I. 66)[1].

«În Moldova propaganda catolică a fost mai întinsă. Ea începe cu Laţcu, fiul lui Bogdan, care însărcinà pe doi franciscani germani să ducă la Roma şi să prezinte Papei trecerea Moldovei la catolicism şi să-i ceară înfiinţarea unui episcopat la Siret.

«Alexandru-cel-Bun a avut două soţii catolice: Margareta şi Ringala. Amândouă au favorizat catolicismul, ba cea din urmă a divorţat chiar de el, *(sic)* fiindcă nu l-a putut converti. Pe vremea lui Alexandru există episcopia catolică de la Siret, iar la 1420 o biserică catolică din Baia este ridicată la rangul de episcopie. La 1435 Grigore, Mitropolitul Moldovei, trece la catolicism».

(Pascu, p. 23).

Precum se vede propaganda catolică a fost întinsă în Muntenia . . .

În Moldova ea fu încă de o intensitate mai mare. Aici catolicismul începù cu Laţcu, fiul lui Bogdan . . . El . . . însărcinà pe doi franciscani germani să meargă la Roma, să ducă papei trecerea la catolicism a Moldovei şi să ceară de la el aşezarea unui episcop la Siret.

« . . . Alexandru-cel-Bun a avut două soţii catolice, Margareta şi Ringala, şi amândouă, de bună seamă, au favorizat biserica catolică în Moldova In acest timp sînt pomeniţi următorii episcopi catolici de Siret . . . La 1420 biserica catolică din Baia fu şi ea ridicată la rangul de episcopie.

«Mai mult. Ringala, a doua soţie catolică a lui Alexandru-cel-Bun, a căutat să-l convertească la catolicism; nereuşind, însă, a divorţat de el.

« . . . Grigore, Mitropolitul Moldovei, trecuse în 1435 la catolicism».

(Palade, p 198).

E adevărat că d. Palade nu e singurul care a fost . . compilat astfel de d. G. Pascu. Frânturi de fraze din *Istoria literaturii religioase* a d-lui N. Iorga au trecut, cu paranteze explicative cu tot, în registrele arhivarului de la Iaşi: „Geszty Ferenz *(sic)*, domn de steag *(chevalier banneret)* şi vestit viteaz" (Pascu p. 190) = Francisc Geszty . . ., domnŭ de steagŭ (*chevalier banneret*) şi vestit vetéadzŭ" (N. Iorga, *o.c.*, p. 96), sau: — „Municipalitatea săsească din Sibiiu, care îmbrăţişase reforma lui Luther încă de la început cu multă căldură . . ." (Pascu, p. 169) = „Saşii ardeleni . . . îmbrăţişară cu o deosebită căldură reforma pe care o predicase Martin Luther" (N. Iorga, *ibid.*, p. 64.) etc., etc. [2]

[1] De fapt = Palade, *l. c.*, p, 189 (ceva mai sus): „La 1600 catolici Unguri şi Saşi aveau în Târgovişte două biserici: a Franciscanilor şi cei a Sf. Marii (N. Iorga, Acte şi fragmente, [I], p. 66)".

[2] Un interesant efect al plagierilor e acela, că d. G. Pascu ajunge să se . . . autoplagieze. Pasagiul citat aici, care, în întregime, sună: «Municipalitatea săsească din Sibiiu, care îmbrăţişase reforma lui Luther încă de la început cu multă căldură, iar în 1543 primise toate învăţăturile lui, privitoare la doctrină, serviciu bisericesc şi viaţă, a făcut să se tipărească în anul 1544 un catehism în limba română" (169) reproduce, cuvânt cu cuvînt, următorul pasagiu de la p. 26.: „Saşii îmbrăţişase reforma lui Luther . . . încă de la început cu multă căldură, iar la 1543 primise toate învăţăturile lui privitoare la doctrină, serviciu bisericesc şi viaţă. La 1544 Saşii din Sibiiu tipăresc pentru Români un catehism cu litere chirilice".

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

D. N. Drăganu *(Critica ştiinţifică în filologia noastră actuală,* extras din „Anuarul Inst. de Ist. Naţională din Cluj", I, p. 372, nota 1) erà convins că nu combate decât pe d. G. Pascu, când relevà afirmaţia d-sale *(Ist. lit. şi limbii rom. din sec.* XVI, p. 13), că „semnul primei fabrici de hârtie din Braşov (1545) reprezentà o *coroană*, armele Braşovului, numit de aceia în nemţeşte Kronstadt". Ei bine, nu! Cel vizat de ironia d-tale, d-le Drăgan, erà (iea-ţi căciula!) însuşi Hasdeu, de la care „împrumutase" d. Pascu şi acest lapsus *(quandoque bonus dormitat Homerus)*: „Semnul primei fabrice de hârtiă din Braşov — o „coroană" armele Braşovului, numit de aceia nemţeşte *Kronstadt" (Cuvente din bătrâni,* I, 44).

D. Pascu e perfid: cine-l combate, riscă la fiece pas să cadă în asemenea curse. [1]

Totuşi pare că tot d. Palade are „partea leului" în prada d-lui G. Pascu.

Oricare ar fi însă proporţia în care au fost puşi la contribuţie diferiţii autori spre a se construì monumentala operă a „Ştiinţii moldoveneşti" (săracă ştiinţă şi săracă Moldovă!), fapt e, că, după atâtea dovezi de culpabilitate, trebue să vie sancţiunea.

În faimosul său „Proiect de lege pentru plagiat", de care pomeniam la început, d. Pascu defineşte plagiatul, ca „transcrierea, directă ori prin traducere [2], de pasaje din cărţile altora şi prezentate (= prezentarea) ca proprii" (art. 1) şi, după ce prevede darea în judecată a plagiatorului, mântuie astfel: „Plagiatorii deja constataţi de justiţie pot fi excluşi din învăţământ de către ministeriul de instrucţiie în urma sesisării de către un profesor" (art. 10).

---

[1] Acelaşi izvor îl are greşala de acord relevată de d. Drăganu *(ibid.)*: „Numai pe foile 124—125 şi 205—206 se *recunoaşte două spade* încrucişate, marca fabricii din Sibiiu" = Haşdeu, *Cuvente din bătrini,* II, p. XLII: „Numai pe foile 124—125 şi 205—206 *se recunoaşte* bine *semnul* fabricii de la Sibiiu: două paloşe încrucişate". — Bietul om a copiat verbul, fără să bage de seamă că, dacă suprimà subiectul singular („semnul") din Hasdeu, trebuia să schimbe numărul!

[2] O singură dată — e vorba de monografia lui E. Picot asupra lui Milescu — d. Pascu declară onest: „Expunerea noastră urmează aproape în traducere acest excelent articol" *(Istoria literaturii rom. din sec. XVII,* Iaşi 1922. p. 85). E drept, însă, că şi aici, admiraţia d-sale pentru scrierea învăţatului francez pare „împrumutată": „O admirabilă monografie, de unde am luat datele biografice asupra lui Neculaiu. Spătar Milescu", spunea despre ea d-l Philippide *(Introducere în istoria limbii şi lit. române,* Iaşi 1888, p. 146).

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25

... Începem cu autorul proiectului însuşi?

Căci asupra faptului — după chiar definiţia d-sale — nu încape nici o controversă.

Conform art. 3 din proiectul Pascu, cerem deci Parchetului din Iaşi *(locus regit actum)* să se sesiseze, trăgând la răspundere în faţa justiţiei pe numitul dr. Giorge Pascu, profesor ordinar la Universitatea din ... Dresden, straja-meşter al filologiei româneşti şi singurul plagiator cu proiect „într'o ţară de cleptomani şi haiduci".

De cellalt Parchet şi tribunal, — al opiniei publice — ne îngrijim mai puţin: el a judecat de mult — şi definitiv.

VI. **V. Bogrea.**

## Termeni pastorali de origine română în limbile balcanice.

Cu cât căutăm să pătrundem în viaţa pastorală a popoarelor din Penisula Balcanică, cu care Românii au venit în atingere în epoca lor de pribegire în această Peninsulă, cu atât găsim mai mulţi termeni de origine română, termeni care dau mărturia cea mai sigură nu atât despre contactul Românilor cu acele popoare, cât mai ales despre influenţa pe care şi Românii au exercitat-o, în îndeletnicirea lor de căpetenie, păstoritul, asupra lor.

Deocamdată vom da aici doi dintre aceşti termeni, a căror origine românească pare neîndoielnică:

1. **gruševina** s. f. în dicţionarul lui Karadžić este explicat prin *ugrušano slatko mlijeko, koje se osobito pravi prvijeh dana kad se krava oteli*, adecă «lapte dulce mai gros (îngroşat), care se face, mai ales în primele zile, după ce vaca a fătat». Autorul dicţionarului, după ce dă această explicare a cuvântului ne mai trimete la alte două forme: *grušavina* şi *urda*. Dintre acestea, originea românească a lui *urdă* este cunoscută de mult; iar *grušavina*, care nu este decât forma originară a lui *gruševina*, în afară de însemnarea de mai sus, mai are şi sensul secundar, de *jelo od jaja i mlijeka* „mâncare făcută din ouă şi lapte", va să zică tot un fel de preparat de lapte îngroşat (cu ouă). Acest *grušavina* este şi el un derivat din verbul *grušati se* (refl.), care se întrebuinţează numai despre lapte şi, după Karadžić, însemnează „gerinnen, coagulari", adecă „a se închegă". Rječnik, reproducând această formă din dicţionarul lui Karadžić, o explică mai

BDD-A14659 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:25